

Kurdish Monitoring

Kürt Dil Haklarını İzleme ve Raporlama Platformu

Türkiye'de Kürt Dili ve Kültürüne Yönelik Sistemik İhlaller Raporu

Ocak - Haziran 2025

Kurdish Monitoring Hakkında

Kurdish Monitoring, Türkiye’de Kürt dili ve kültürüne yönelik sistematik ihlalleri belgelemek, izlemek ve bu verileri düzenli raporlarla kamuoyuna sunmak amacıyla kurulmuş bağımsız bir inisiyatiftir.

Platform, dilsel çoğulculuğun temel bir insan hakkı olduğu ilkesinden hareketle, Kürtçenin kamusal alanda kullanımının önündeki engelleri görünür kılmayı ve bu ihlallere karşı veri temelli savunuculuk yapmayı hedeflemektedir.

Platformun İşleyişi ve Hedefleri

1. Veri Toplama

Açık kaynaklar (resmi belgeler, mahkeme kararları, yerel ve ulusal medya) üzerinden ihlal kayıtları tutulacak.

Sivil toplum kuruluşları, avukatlar ve mağdurlarla iş birliği yapılarak saha verileri derlenecek.

2. Raporlama

Düzenli Raporlar: Altı aylık ve yıllık periyotlarla kapsamlı analizler yayınlanacak.

Bilgi Notları: Acil ihlal durumlarında veya önemli gelişmelerde hızlı değerlendirme metinleri hazırlanacak.

3. Savunuculuk

Raporlar, ulusal ve uluslararası insan hakları kurumlarına sunulacak.

Yerel yönetimler, siyasi partiler ve medya nezdinde farkındalık

alışmaları yürütülecek.

Hedef Kitle ve İř Birlikleri

Sivil Toplum: İnsan hakları örgütleri, dil aktivistleri, akademisyenler.

Medya: Yerel ve ulusal basın, bağımsız gazeteciler.

Uluslararası Kuruluşlar: BM zel Raportrleri, Avrupa Konseyi.

Kamuoyu: Kürt toplumu ve Türkiye’deki tüm dil hakları savunucuları, Yasama organı.

Nihai Hedef

Kurdish Monitoring, Kürtçenin Türkiye’de anayasal güvenceye alınmasını, kamusal alanda özgürce kullanılmasını ve kültürel mirasın korunmasını savunur. Dilsel eşitliliğın demokrasinin temel taşı olduğu inancıyla, hak ihlallerinin son bulduğu bir gelecek için veriye dayalı mücadele yürütür.

Türkiye’de Kürt Dil Haklarının Mevcut Durumu

Türkiye’de Kürtçe, yasal ve fiili engellerle karşılaşmaktadır.

Eğitim Hakkı: Anadilde eğitim hakkı tanınmamakta. seçmeli ders ve özel eğitim kurumlarının açılması ile sınırlı tutulmakta, Kürtçe öğretmen atamaları sembolik düzeyde kalmaktadır.

Kültür ve Sanat: Tiyatro oyunları, konserler ve edebi eserler keyfi yasaklarla karşılaşmakta; sanatçılar hedef gösterilmektedir.

Medya ve İletişim: Kürtçe yayın yapan gazete, dergi ve sosyal medya hesapları sansüre uğramakta, erişim engelleriyle karşılaşmaktadır.

Kamusal Alan: Belediyelerin Kürtçe tabela veya uyarı yazıları silinmekte; düğünlerde Kürtçe müzik ve halay "suç" kapsamında değerlendirilmektedir. Milletvekillerinin Meclis’te Kürtçe konuşmaları kesilmekte, tutanaklara “bilinmeyen dil” gibi ifadeler yazılmakta. Sağlık alanında, iş hayatında ve benzeri kamusal alanlarda, Kürtçe kullanımı engellenmektedir.

Hapishaneler: Mahkumların Kürtçe iletişim kurması engellenmekte, mektup ve kitaplarına el konulmaktadır.

Kürtçe kullanmakta ısrar eden mahkumlar, hapishane yönetimlerinin baskılarıyla karşılaşmakta, cezalandırılmakta (görüş yasağı, iletişim yasağı vb) ve infazları yakılmaktadırlar.

Bu uygulamalar, Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (Madde 27) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 10) gibi uluslararası metinlerle çelişmektedir.

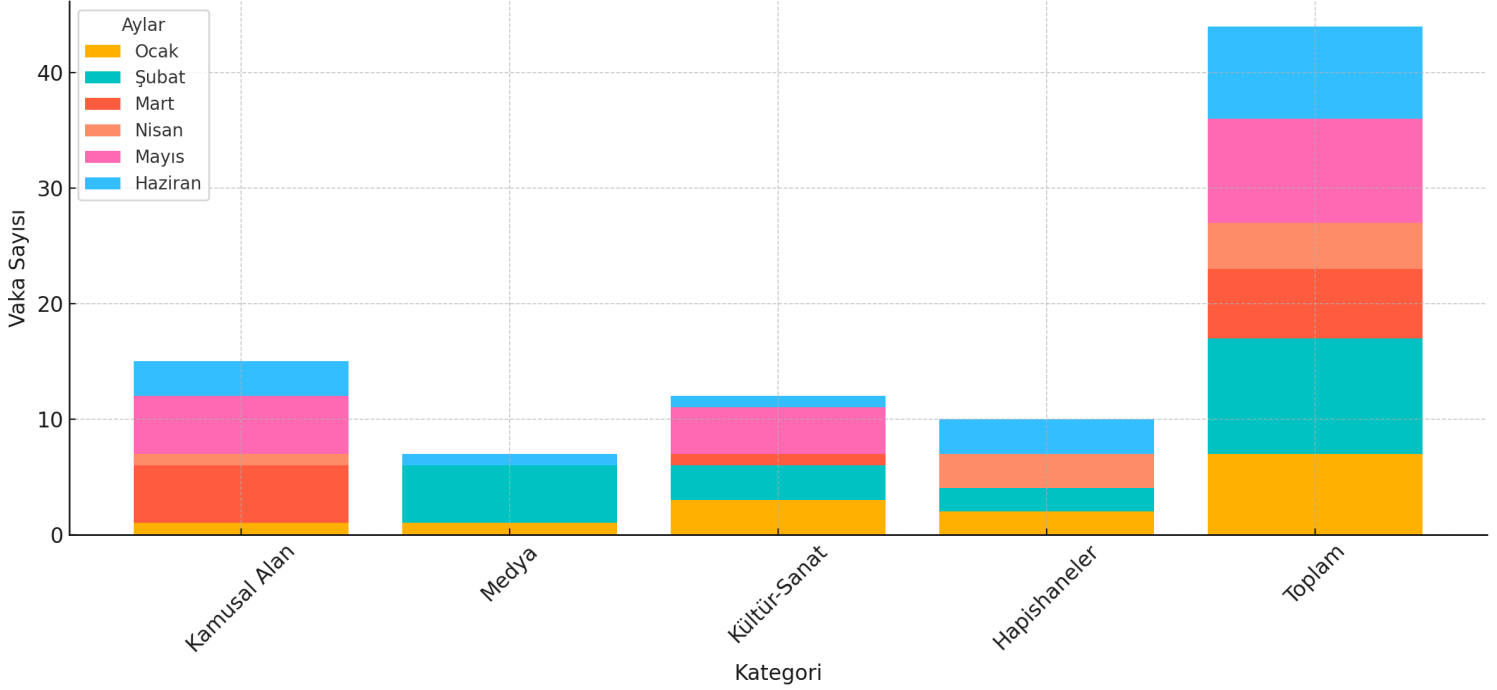
Türkiye'de Kürt Dili ve Kültürüne Yönelik Sistematik İhlaller Raporu

Ocak - Haziran 2025

GİRİŞ

2025 yılının ilk altı ayında, Kürtçe'ye yönelik kamusal, kurumsal ve kültürel müdahaleleri belgeleyen izleme çalışmaları, dilsel ayrımcılığın sistematik niteliğini bir kez daha gözler önüne serdi. Kurdish Monitoring tarafından hazırlanan bu rapor, Ocak-Haziran 2025 döneminde yaşanan toplam 44 ayrı olayı kayıt altına alarak kamuoyunun dikkatine sunmaktadır.

2025 İlk 6 Ayda Kürtçe'ye Yönelik Müdahaleler (Kategori ve Aya Göre)

Kategorilere Göre Dağılım:

- Kamusal Alan: 15 vaka
- Medya: 8 vaka
- Kültür-Sanat: 12 vaka
- Hapishaneler: 9 vaka

Aylara Göre Dağılım:

- Ocak: 9 vaka
- Şubat: 6 vaka
- Mart: 7 vaka
- Nisan: 5 vaka
- Mayıs: 10 vaka
- Haziran: 7 vaka

Bu veriler, yılın ilk yarısında neredeyse her dört günde bir Kürtçeye karşı bir müdahalenin gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Çarpıcı Örnekler:

- Gebze Teknik Üniversitesi, 8 Mart'ta Kürtçe slogan ihtimali gerekçesiyle kadın öğrencilerin yürüyüşünü yasakladı.
- Jîn Art Sanat Evi, polis tarafından basıldı; kitaplara ve bilgisayarlara el konuldu, yazı tahtasına Türk bayrağı çizildi.
- VOA'nın Kürtçe servisi, 33 yıl sonra yayın hayatına son verdi.
- Elazığ Cezaevi, Kürtçe sözlük bulundurmayı "disiplin ihlali" sayarak mahkûma ceza verdi. AYM ihlali tescil etti.
- Amedspor forması, üzerinde "Hebûn" yazdığı için mahkûsa teslim edilmedi.

Temel Bulgular:

- Kürtçeye yönelik müdahalelerin %60'tan fazlası devlet kurumları eliyle gerçekleşmiştir.
- Müdahalelerin %70'i kamuya açık alanlarda veya kamu hizmetleri kapsamında yaşanmıştır.
- Her 4 vakadan 1'i, sadece Kürtçeye özgü ifade veya sembollerin "güvenlik" bahanesiyle sansürlenmesine ilişkindir.
- Medya alanında yaşanan erişim engelleri ve sansür uygulamaları, dijital mecralarda da yoğunlaşarak sürmektedir.

Uluslararası Boyut: Kürtçe'nin engellenmesi Türkiye sınırlarını aştı. Japonya'da Kürt sanatçı Seyda Perinçek'in konseri iptal edilip sınır dışı edildi,

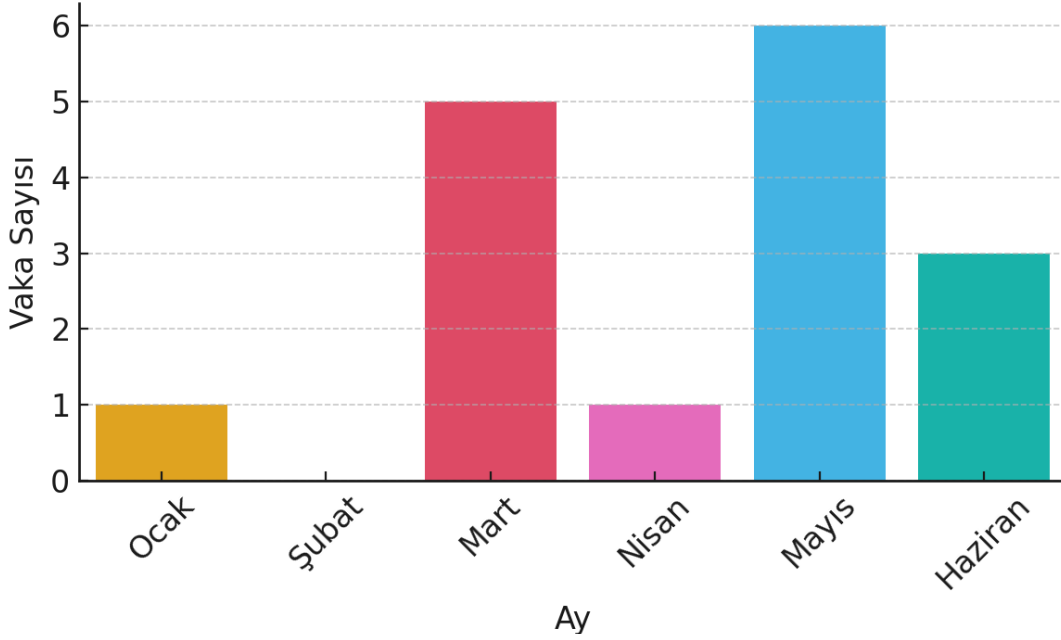
Almanya'nın Mannheim kentinde Kürtçe müzik söyleyen bir müzisyen fiziki saldırıya uğradı.

Kamusal Alan

Ocak

* DEM Parti milletvekili Meral Danış Beştaş, Erzurum'un Karaçoban ilçesindeki bir ortaokulda seçmeli ders formlarının eksik düzenlendiğini, Kürtçe'nin Kurmanci ve Zazaki ve diğer dillerde ders seçme hakkının engellendiğini belirtti.

2025 İlk 6 Ay: Kamusal Alan Kategorisinde Vaka Sayısı

Mart

* Gebze Teknik Üniversitesi'nde 20 kişilik kadın öğrenci grubunun 8 Mart Kadınlar Günü için yapmak istedikleri yürüyüş, "Kürtçe slogan atılacağı ve Kürtçe döviz taşınacağı" gerekçesiyle okul yönetimi tarafından engellendi.

* DEM Parti milletvekili Gülderen Varlı, Meclis Genel Kurulu'nda konuşması sırasında İran'da katledilen Jina Emînî'nin ismini söylediği anda Kürtçe konuşacağı düşünüldükçe mikrofona kapatıldı. "Jin Jiyan Azadî" ifadesi Meclis tutanaklarına geçirilmedi.

* Amedspor taraftarlarının Sakaryaspor maçında stada asmak için hazırladığı Kürtçe ve Türkçe "Seni Yok Sayacaklar" yazılı pankart, Kürtçe içeriği nedeniyle yasaklandı. Sonrasında izin verildi.

* Konya’da Ekrem İmamoğlu’nun gözüaltına alınmasını protesto eden bir eylemde açılan Kürtçe pankart, bazı göstericilerin tepkisi üzerine indirildi.

*Kürd Dil Hareketi Derneği (HezKurd) tarafından Kürtçe ders hakkına dikkat çekmek amacıyla Avcılar Öğretmen Evi’ne asılan “Hûn bi xêr hatin fitara me/ iftarımıza hoşgeldiniz” yazılı afiş bir kişinin bıçaklı saldırısına uğradı.

Nisan

* Antalya Valiliği’nin aldığı karar doğrultusunda sokak düğünleri yasaklandı. Uygulama, Kürt nüfusun yoğun olduğu mahallelerde Kürtçe düğünlerin engellenmesine yol açtı.

Mayıs

* Kocaeli Büyükşehir Belediye Meclisi Mayıs ayı toplantısında DEM Partili meclis üyesi, Kürt Dili Bayramı’nı kutlamak istediği sırada Belediye Başkanı Tahir Büyükakın’ın müdahalesine maruz kaldı.

* Iğdır Belediyesi’ne asılan Kürtçe tabela, sosyal medyada hedef gösterildi.

* Diyarbakır Surları’na asılan “Azadî İmamoğlu” pankartları polis tarafından toplatıldı.

* Yalova TOBB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde Kürtçe halay müziği çalınan bir etkinlikte, okul müdür vekili tarafından müzik kesilerek etkinlik sonlandırıldı.

* Dicle Üniversitesi’nin mezuniyet törenine “Şagirtên Apê Musa Hatîn” yazılı Kürtçe pankart ile katılmak isteyen öğrencilerin pankartı güvenlik gerekçesiyle engellendi.

* Özgürlük için Hukukçular Derneği (ÖHD) İstanbul Şubesi, 15 Mayıs Kürt Dil Bayramı dolayısıyla Çağlayan’da bulunan İstanbul Adliyesi önünde basın açıklaması gerçekleştirdi. Açıklamada “Divê zimanê Kurdî bibe zimanê fermî û perwerdeyê” yazılı pankart açıldı. Polis avukatları ablukaya alarak açıklama yapmalarını engellemek istedi.

Haziran

* Almanya'nın Mannheim kentinde Kürtçe müzik söyleyen bir müzisyen, "Türküm ben" diyerek saldırıya uğradı.

* İstanbul-Diyarbakır uçuşu öncesinde Pegasus yer hizmetleri personeli, Türkçe bilmeyen Kürt yolcuları azarlayarak "Türkçe bilmek zorundasınız" dedi. Olaya tanık olan psikolog Duygu Berekatoęlu yaşananları X hesabından paylaştı. Berekatoęlu, Türkçe bilmeyen bir grup Kürt vatandaşın fazla kabin bagajı sorunu nedeniyle yaşanan tartışmada azarlandığını "Burası Türkiye, Türkçe ortak dil bilmek zorundalar" dediğini aktardı.

Medya

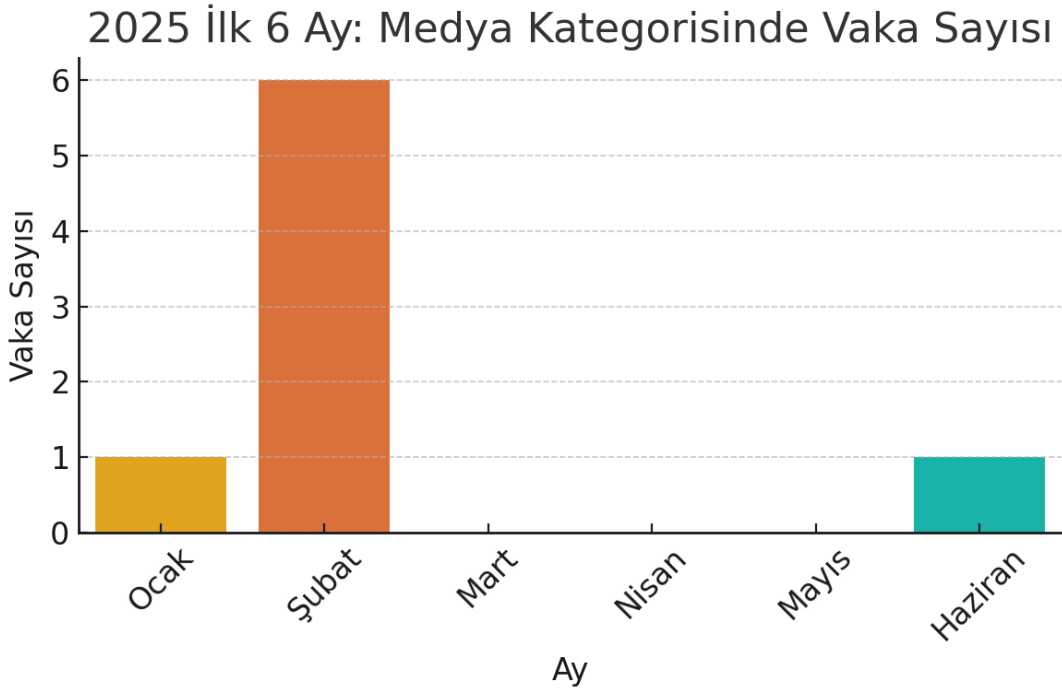
Ocak

* Mezopotamya Ajansı'nın 263 bin takipçili X (eski adıyla Twitter) hesabı ile JINNEWS ve Yeni Yaşam'ın hesapları erişime engellendi. MA'nın yeni hesabı da kısa sürede askıya alındı.

Şubat

* Adıyaman 2. Sulh Ceza Hakimliği, Mezopotamya Ajansı'nın web sitesine “milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması” gerekçesiyle erişim engeli getirdi.

* Voice of America'nın (Amerika'nın Sesi) Kürtçe servisinin web sitesi aynı gerekçeyle erişime engellendi.

* Gazeteci Abdurrahman Gök'ün YouTube, X ve Instagram hesapları, Ankara 6. Sulh Ceza Hakimliği kararıyla erişime engellendi.

* Mezopotamya Ajansı'nın web sitesi, JINNEWS'in Türkçe ve Kürtçe X hesapları erişime kapatıldı.

* JINNEWS ve Xwebûn'un X hesapları Türkiye'den erişime engellendi.

* Sözcü TV sunucusu Serap Belovacıklı, Ahmet Türk'ün, PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat'ta kamuoyu ile paylaşılan mektubunu Kürtçe okuduğu anları

yayınlamadı. Belovacıklı, “Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde resmi dil olarak Türkçe yaptıklarında ekrana getireceğiz” dedi. Belovacıklı “Kürtçe’yi kimse anlamıyor” ifadesi kullandı. Habertürk TV ve NTV de Kürtçe bölümleri sansürledi.

Haziran

* Ekşi Sözlük’te bir kullanıcının “Kürtçe içerik olsun” önerisi yoğun ırkçı tepkilere maruz kaldı.

Kültür-Sanat

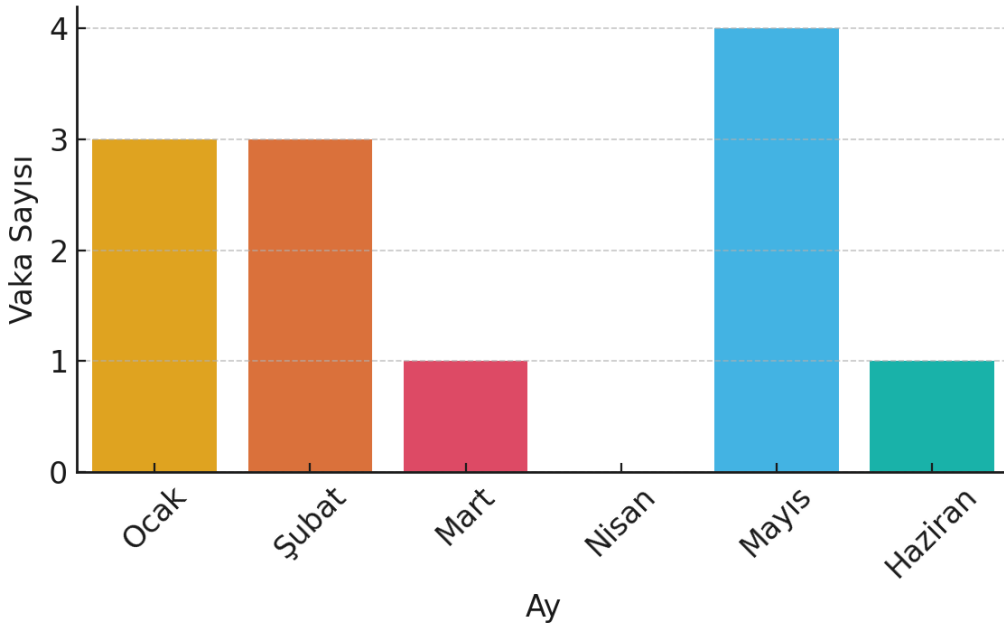
Ocak

* Polis, Diyarbakır'daki Kürt Edebiyatçılar Derneği'ne (Komeleya Wêjekarên Kurd) baskın düzenledi; 150 kitap ve 1500 gazete nüshasına el koydu.

* Muş Alparslan Üniversitesi Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden bir akademisyene, derslerinde Kürtçe şiir okutması nedeniyle soruşturma açıldı. Bölüm başkanlığının başlattığı soruşturmanın gerekçesi ise, kitapların “siyasi içeriğinin uygun bulunmaması” olarak açıklandı. Soruşturma açılmasına gerekçe yapılan kitaplar, üniversitenin kütüphanesinin listesinde bulunan, Kültür Bakanlığı onaylı Avesta Yayınevinden çıkan Fatma Savcı'nın, Sor yayınlarından çıkan Arjen Arî'nin ve Lis Yayınlarından çıkan Cegerxwîn'in şiir kitapları. Söz konusu kitaplar hakkında hiç bir yasak veya soruşturma kararı bulunmuyor.

* Sanatçı Kasım Taşdoğan, Kars ve Çanakkale'de söylediği üç Kürtçe şarkı nedeniyle “örgüt propagandası” suçlamasıyla 30 ay hapis cezasına çarptırıldı.

2025 İlk 6 Ay: Kültür-Sanat Kategorisinde Vaka Sayısı

Şubat

* Japonya'da konser vermek isteyen Kürt sanatçı Seyda Perinçek gözüaltına alınıp sınır dışı edildi. Konserin Türk konsoloslğunun girişimiyle iptal edildiği iddia edildi.

* İzmir Konak'taki Jîn Art Sanat Evi'ne polis baskını düzenlendi; güvenlik kameraları devre dışı bırakıldı, kitaplara ve bilgisayarlara el konuldu. Yazı tahtasına Türk bayrağı çizildi.

* Kürt sanatçı Mazlum Akpolat, 2016'da seslendirdiği bir Kürtçe şarkı nedeniyle aldığı 22 ay 15 günlük hapis cezası sonucunda tutuklandı.

Mart

* Kürt yazarlar Mevlüt Aykoç, Sami Tan, Ronahî Önen ve Sadık Varlı, Kürtçe eğitim materyali olan “Hînger” kitabı nedeniyle gözaltına alındılar. Kitapta fotoğrafları yer aldığı gerekçesiyle İzzet Çınar ve Şükriye Çınar da gözaltına alındı. Aykoç, Tan, Öner ve İzzet Çınar ile Şükriye Çınar'a adli kontrol şartı getirildi. Varlı serbest bırakıldı.

Mayıs

* Yazar Şerif Yılmaz'ın Kürtçe romanı “Lawikê Gundî” savcılık kararıyla “örgüte müzahir yayın” gerekçesiyle toplatıldı.

* Van'da Nupelda Tiyatro'nun “Ma Diz Yek E!” adlı Kürtçe oyununu Van Devlet Tiyatrosu sahnesinde sahneleme talepleri tüm başvurulara rağmen reddedildi.

* Bitlis'te AKP Belediyesi tarafından düzenlenen Gençlik Festivali ve Kitap Fuarı'na katılmak isteyen 5 Kürt yazar, Valilik kararıyla kitap fuarına alınmadı.

* Diyarbakır'da Büyükşehir Belediyesi tarafından Sur İlçesi'nde bulunan Gazi Caddesi'nde kaldırıma işlenen Klasik Kürt şairlerinden Melayê Cizîrî, Feqiyê Teyran, Hacı Qadirê Koyî, Melayê Xasî ve Siyapûş gibi 40 şairin beyitleri saldırıya uğradı. Belediye, beyitleri kaldırıp direklere astı.

Haziran

* VOA'nın (Amerika'nın Sesi) Kürtçe servisi 33 yılın ardından yayın hayatına son verdi.

Hapishaneler

Ocak

* Erzurum Dumlupınar 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Hapishanesinde tutuklu Salim Güran'ın ailesiyle Kürtçe telefon görüşmesi yapması engellendi.

* Kırşehir Yüksek Güvenlikli Hapishanesinde bazı Kürtçe kitaplar sadece dillerinden dolayı mahpuslara verilmedi.

Şubat

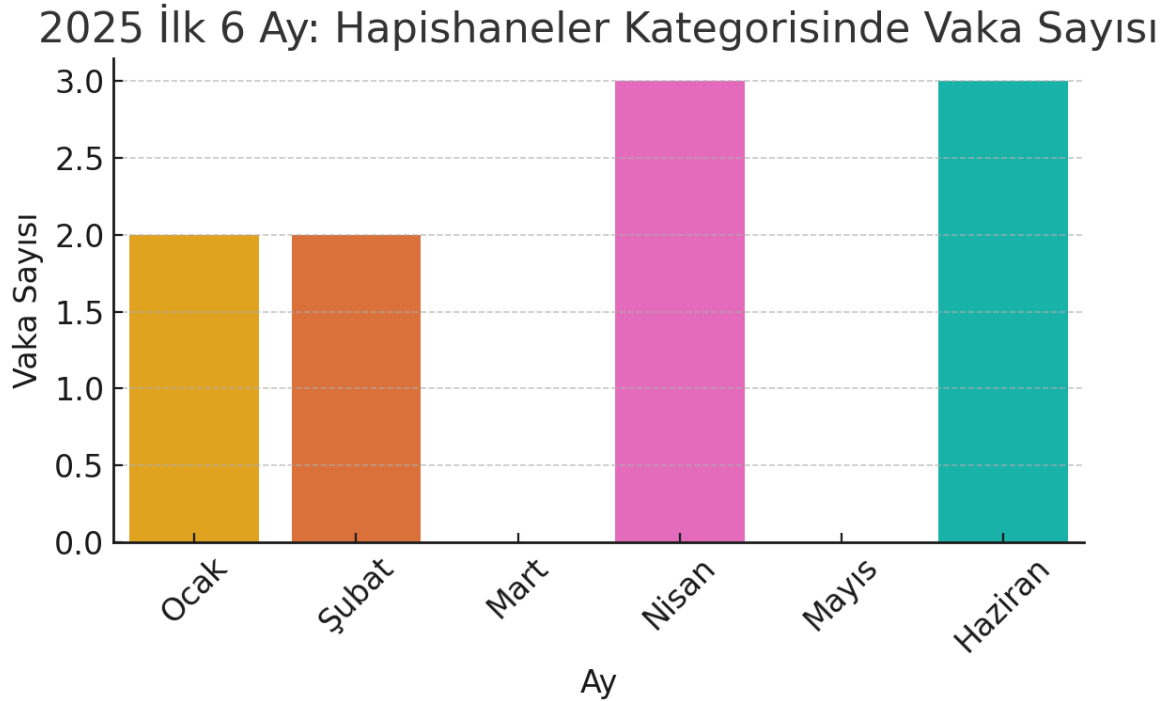
* Erzincan Kadın Hapishanesinde Kürtçe mektuplar 4-5 ay bekletiliyor.

* Elazığ 1 Nolu Hapishanesinde Kürtçe kitaplara erişim engelleniyor, tercüme ücreti talep ediliyor.

Nisan

* Elazığ Hapishanesinde Cengaver Aykul'un Kürtçe sözlük bulundurması nedeniyle aldığı disiplin cezası, AYM tarafından ifade özgürlüğü ihlali sayıldı. Tazminata hükmedildi.

* Bolu Hapishanesinde İhsan Balkaş'ın Kürtçe mektupları “anlaşılmadığı” gerekçesiyle gönderilmedi; çeviri ücreti talep edildi.

* Bolu Hapishanesinde 33 mahkumun tahliyesi, Kürtçe kitap ve yayın okudukları gerekçesiyle engellendi.

Haziran

* Bolu Hapishanesinde Kürtçe mektuplar gönderilmiyor, yayınlara erişim kısıtlanıyor.

* Marmara'daki 17 hapishanesinde Kürtçe ve muhalif yayınlara sistematik erişim engeli uygulanıyor.

* Erzurum Hapishanesinde zerinde "Hebûn" yazan Amedspor forması, Kürtçe içerik gerekçesiyle mahpusa verilmedi.